

Una mirada contemplativa del món

Pere Martí i Bertran

Teresa Costa-Gramunt

Mans, còdols, el cel

Teresa Costa-Gamunt
Mans, còdols, el cel
Editorial: Gregal
Col·lecció: "Poesia"
Maçanet de la Selva, 2018
82 pàgines

Teresa Costa-Gramunt (Barcelona, 1951) és una intel·lectual d'arrel clarament humanista, activa en tots els àmbits de la cultura, que ha publicat més de quaranta llibres d'allò més variats (poesia, assaig, narracions...). Aquest 2018 en presenta un de poesia, *Mans, còdols, el cel*, que vull recomanar. Es tracta d'un conjunt de quaranta poemes, d'extensió diversa, en versos lliures i de mètrica molt variada, estructurats en cinc parts ben diferenciades. Lingüísticament, hem de parlar d'una llengua molt rica, precisa i elaborada. Estilísticament, en destacaria tres aspectes. En primer lloc, el predomini del jo poètic, identificable clarament amb l'autora. En segon lloc, l'ús de recursos retòrics molt variats, com l'anàfora i l'anadiplosi, ben

populars malgrat els noms, o com la personificació, la comparació o la metàfora. En tercer lloc, l'abundor dels paratextos, fins al punt que gosaria dir que és un dels llibres en què n'hi he trobat més i de més variats. Com que el terme paratext encara és poc utilitzat, almenys en la que podríem anomenar crítica divulgativa, el precisaré una mica. El diccionari de l'IEC el defineix com el "conjunt d'elements tipogràfics i formals disposats a l'entorn d'un text sense formar-ne part." Alguns estudiosos els han dividit en dos grans blocs: els anomenats paratextos d'autor i els paratextos editorials. D'aquests darrers, només diré que el llibre en té els habituals: pàgina de crèdits, solapes informatives, índex... Els més importants, certament, són els d'autor, perquè ens aporten una informació molt útil a l'hora d'apropar-nos als textos. Quins són aquests paratextos que ha triat i col·locat estratègicament la Teresa Costa-Gramunt? En destacaré alguns: l'ús d'onze epígrafs o citacions d'autors molt diversos (filòsofs, poetes, artistes plàstics...); l'ús d'endreces o dedicatòries (p. 7); la inclusió d'un pròleg, titulat "Uns mots al lliandar" (p. 9-12), que ens ajuda a contextualitzar les diverses parts del poemari; les fotografies introductòries de cada una de les cinc parts, amb els crèdits corresponents (p. 77); etc. Tots relacionats amb el contingut dels poemes, tots donant pistes per facilitar-ne la lectura.

I ara sí, passem al contingut. Tot i que crec que hem de parlar de continguts dels poemes, o de les cinc parts. Ara bé, no podem negar que a totes les uneix un fil invisible, però robust, que l'autora ens apunta a les primeres línies del pròleg: "Es tracta de dir sense soroll, sense estridències, en silenci. Es tracta de dir a través d'una mirada contemplativa, espiritual, artística. Es tracta de ser en la contemplació, que és també una forma de vida. La vida s'eixampla i es fa profunda en la contemplació de la meravella que produeix un gest, un sentiment, un pensament, una sensació, un record, una epifania." (p. 9). Fixeu-vos en les vegades que hi surt el terme contemplació. És la clau dels poemes, diria jo, ja que per a l'autora, les minúcies, o no tant minúcies, de la vida quotidiana, i dels records que ens ofereix, són la base de la creació poètica,

com ho són per als seus admirats poetes i filòsofs orientals. I com ho és la seva concepció de la poesia, com ens diu al final del pròleg esmentat: "es tracta de dir, com en tota escriptura, com en tota poesia, el que és sense forma a través d'una forma: una paraula, una imatge, una metàfora, un símbol. Tota cosa és des del moment en què es manifesta. Però el sentit intern, això tan humà, l'hi donem nosaltres. Jo, a l'hora d'escriure, tu, lector, tu, lectora, a l'hora de llegir." (p. 12)

Permeteu-me de fer, amb quatre pinzellades, la meua lectura de les cinc parts de l'obra. Ho faig sense por, perquè estic segur que per a cada lector serà una experiència diferent, ja que els poemes suggereixen, apunten, insinuen, no pontifiquen mai, no adoctrinen, no imposen.

Als deu poemes de la primera part, titulada "Vestit blau", hi predominen els records d'infantesa. Uns records en què la família té un pes preponderant. Els tres termes del títol ja hi són ben presents: les mans, tan reals com simbòliques ("Mà de la vida" és una petita joia), que m'han recordat el pes extraordinari que tenen en la poesia de Montserrat Abelló; els còdols, reals i simbòlics, en un mateix poema: "Còdol a la mà"; i el cel, tot un símbol de la vida, que m'ha recordat aquell que tant agradava a Joan Maragall, sempre que el pogués guaitar des de la terra estant.

Als deu poemes de la segona, "Passos perduts", l'infant ja és adolescent. I adult i tot, diria, i ja hi trobem el pas del temps, la importància de la memòria i fins i tot la mort. Hi ha un poema que m'ha cridat l'atenció especialment, "El meu món" (p. 33), ja que a la riquesa, formal i retòrica, s'hi ha d'afegir la del contingut, que esdevé un retrat magnífic de l'autora, de la seva formació vital i intel·lectual: "Rebo la vida del sol i de les lletres", diu un dels versos, que sintetitza allò que l'ha feta com a persona, el seu món del títol i del darrer vers: el paisatge mediterrani i els llibres. M'ha recordat algunes de les grans fites de Josep Carner.

Els cinc poemes de la tercera part, "La casa", estan dedicats a la seva mare. Són uns poemes d'amor i alhora de reivindicació. De reivindicació feminista, ja que la casa, per lleis atàviques, passa a l'hereu; perquè la mare li traspasa el deure i l'amor envers la casa, però "El patriarca li arrabassa el dret", com es diu al poema "Amor per la casa". Uns poemes que me n'han recordat alguns dels més reivindicatius de la M. Mercè Marçal.

Els cinc poemes de la quarta part, "Retaule triestí", estilísticament són els més diferents del llibre, tant pel to narratiu que tenen, com pel més culturalista i intel·lectual. Recullen moments, sensacions, records d'un viatge a Trieste, terra de frontera, terra de gran riquesa cultural i artística. Per això hi trobem petits flaixos de la presència de personalitats com Rainer M. Rilke, Umberto Saba, l'arxiduc Maximilià d'Augsburg...; al costat de gent anònima, víctima de les atrocitats comeses pel feixisme.

Els deu poemes de l'última part, "Nadales del museu" podríem qualificar-los de breus visions líriques o breus moments vitals inspirats en l'art religiós, un art centrat en les festes nadalenques i que té les arrels en la tradició popular (el pessebre, els diorames, les passions...). La fotografia introductòria, com s'esdevé en les anteriors, ja ens insinua el que hi podem trobar. També és un cant a l'esperança, ja que el darrer poema acaba amb un vers contundent, d'una sola paraula: "naixement" (p. 74).

I fins aquí la meua lectura, que he fet amb goig i interès. Ara sóc jo qui us convido a fer-la, convençut que no us decebrà.